

می‌گویند که موسیقی سنتی، موسیقی اصیل و خلاصه هر چه که به فرهنگ و هنر واقعی این مملکت بر می‌گردد، ریشه‌هایش در شهرستانها، شهرهای کوچک و روستاهایی است که کم‌کم از بین می‌روند، یا در شهرهای کوچک‌تر حل می‌شوند و شهرهای کوچک‌تر در شهرهای بزرگ، ممکن است که بیناهای سنتی هنر، فرهنگ و آیینهای ما در آینده‌ای نه چندان دور از بین برود ولی استعدادهای ما، سرمایه‌های ملت ایران و گنجینه‌های تاریخ و شخصیت قومی ما هیچ‌وقت از بین نمی‌روند.

هفتاد سال پیش بود که باغچه جوانی از شهر یزد برخاست و به عشق شنیدن صدای سنتور استاد حبیب سماعتی به تهران آمد. او مهدی ناظمی بود که تقدیر می‌خواست بزرگ‌ترین سازنده سنتور در دوره خودش باشد. اکنون استعداد دیگری از همان شهر برخاسته و به عشق صدای سنتورهای ساخته استاد مهدی ناظمی نزد او رفته و شاگردی او را به جان خریده است و اکنون یادگار اوست.

امیر حمزه رضایی چهل و شش ساله، سنتور را خوش می‌سازد و خوش می‌نوازد. با او در این شمارهٔ مقام موسیقی فارسی گفت‌وگویی داریم.

از خودتان بگویید.

سال ۱۳۳۸ در شهر یزد کوجه حنا متولد شدم و تحصیلات خود را تا سطح دیپلم ریاضی فیزیک ادامه دادم. در سنین نوجوانی به نغمه سنتور علاقه‌مند شدم و در کلاس سنتور اداره فرهنگ و هنر یزد تانویسی و در نوازندگی سنتور از محضر آقایان، علی شهباب، محمدرضا روجخش و جواد بطحانی استفاده کردم و دوره‌هایی از ردیف‌نوازی سنتور را در کلاسی که زیر نظر استاد رضا شعیمان و توسط آقای سمعدوی برگزار می‌شد تلذذ کردم و از همان دوران نوجوانی با فراگیری درس‌هایی از سنتور به کیفیت و اهمیت صدادهای این ساز واقف شدم و برای رسیدن به صدای مطلوب بارها سنتور خود را عوض کردم تا اینکه بالاخره مصمم گرفتم شخصاً اقدام به ساختن سنتور کنم.

آقای رضایی چند سالی نسبت به زندگی‌نامه‌تان جوان‌تر به نظر می‌رسید!

ملف دارید، اما واقعاً این‌طور است. در واقع باید از موسیقی سیاسی‌گرا باشم.

یعنی موسیقی انسان را شاداب نگه می‌دارد؟

می‌گویند معجزهٔ تأثیر موسیقی حتی یک گیاه پژمرده را

استادانها در شهرستانهای بالند

از چپ به راست: فرخ الدین نری، شبنم سعید، امیرحسین دهقان، امیر حمزه رضایی، امیرتین بیگلری، سید علی

شاداب می‌کند، انسان که جای خود دارد.

از چه زمانی با موسیقی آشنا شدید؟
در دوره کودکی، ولی از سال ۱۳۵۳ در اداره فرهنگ و هنر آن زمان به طور جدی و رسمی موسیقی را فرا گرفتم. نزد اساتید متعددی تلمذ کرده‌اید. کدام‌یک از آنها بیشترین نقش را در تکامل هنر شما داشت؟
هر استادی حرمت خودش را دارد. از شما می‌پرسیم: پیشرفت خود را بیشتر مدیون معلم سال اول دبستان هستید یا فرضا دبیر ادبیات دوره دیپلمتان؟
این سؤال را از هر کس بکنید نمی‌تواند جواب بدهد. سؤال شما هم همین‌طور است. بیننده، اهمیت اولین استاد هرگز کمتر از آخرین استاد نیست. ضمن اینکه دانش و هنر هر یک را در نخستین استاد پایه‌ریزی می‌کند. در رشته‌های هنری حتی محسور بودن با اساتید حائز اهمیت است. باید همه اساتید را قدر بدانیم و هیچ‌کدام را فراموش نکنیم.

هم‌اکنون چه کار می‌کنید؟

ساختن سنتور در کارگاه خصوصی، تدریس در کلاس‌های حوزه هنری یزد و آموزشگاه نسیم صبا...
کار در حوزه هنری چگونه است؟

بسیار مطلوب، حوزه هنری به مدیریت آقای محمود ملک ثابت شاعر گران‌قدر یزدی فضای سالمی را در جهت تعلیم و تعلم فعالیت‌های هنری در شهر یزد ایجاد کرده است. باید از ایشان سیاست‌گزار باشیم.

آیا تا به حال به عنوان نوازنده سنتور با گروهی همکاری کرده‌اید؟

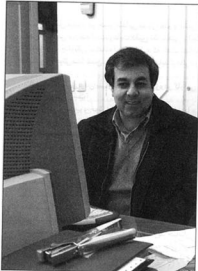
زمانی نوازنده سنتور در گروه موسیقی صبا وابسته به اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی یزد به سرپرستی استاد فروغ‌الدین ترین‌پیشه بودم.

چه چیز باعث شد که به هنر سنتورسازی رو بیاورید؟
اول از همه نیاز، نیاز به داشتن سنتورهای خوب، آن موقع سنتورهایی که در دسترس بود کیفیت مطلوبی نداشت.

آیا شما روی ساختمان ساز دیگری کار کرده‌اید؟
بله؛ در مورد تاریخچه و ساختمان ویولن تحقیقاتی داشتم و در نهایت یک ویولن هم ساختم. صدای آن نظر نوازندگانی را جلب کرد.

سنتورسازی را چگونه آغاز کردید و چگونه ادامه دادید؟
شاید تعجب کنید، ولی من ساختن سنتور را بدون استاد شروع کردم و مدتی بعد نزد استاد بزرگ مهدی ناظمی رفتم و هنر سنتورسازی را از ایشان به‌طور مطلوب فرا گرفتم و متوجه شدم که حجم کم صدادهای، قدرت زیاد صدادهای و بالانس صدادهای باعث ممتاز شدن صدای ساز می‌شود.

برای تزیین سنتور چه نکاتی مد نظر است؟

زیبایی و زیبایی در سادگی است. بله در سادگی، طبیعتاً ما باید این نظر در مورد سنتور نیز رعایت شود. بهتر است از اضافه کردن اشیاء تزئینی، منبت‌کاری، آینه‌کاری، نقاشی و غیره بر روی آن پرهیز کرد.

قابلیت سنتور در کار گروه‌نوازی چگونه است؟

عالی است. ما در یک اجراء گروه‌نوازی با هشت سنتور کار کردیم و توانستیم بسیار موفق ظاهر شویم؛ چیزی که برای خود من هم شگفت‌انگیز بود. نتیجه‌ای که از آن اجراء گرفتیم این است که حالا با اطمینان می‌توانم بگویم قابلیت سنتور در کار گروه‌نوازی از سازهای دیگر بیشتر است. چون وقتی تعدادی سنتور، هماهنگ کوک شوند نوازنده‌ها در موقع اجراء نمی‌توانند دخل و تصرفی در کوک داشته باشند. (البته باید سنتورها از کیفیت خوبی برخوردار باشند.) به علاوه اجراء با چند سنتور منظره بسیار زیبا و باشکوهی به‌وجود می‌آورد. تصور کنید؛ حرکاتی که باعث به‌وجود آمدن صدا می‌شوند کاملاً نشان داده می‌شود.

چه نوع چوبی برای ساختن سنتور مناسب است؟
سیاه‌چوب گردو که متعلق به مناطق سردسیر باشد. لازم است که چوب کاملاً خشک باشد و هر چقدر قدمت بیشتری داشته باشد بهتر است.

آیا فقط چوب مناسب و مرغوب است که باعث خوش صدایی ساز می‌شود؟
خوش صدایی یکی از شرطهای کار معلوم است که نه؛ چوب مناسب یکی از شرطهای کار

است. عامل مهم در خوش صدایی ساز؛ علم و دانش و تجربه شخص سازنده است. رعایت دقیق نکات فنی و ابعاد و اندازه‌ها و چگونگی استفاده از مواد اولیه که باعث تشکیل شدن و خوش صدا شدن ساز می‌شود را نباید از نظر دور داشت.

زیبا و شکیل بودن ساز تا چه اندازه در کار آبی و صدادهی مؤثر است؟

سازهای خوب و خوش صدا قاعداً شکیل و زیبا هم هستند. اما این عبارت خاصیت انعکاس ندارد. یعنی نمی‌توانیم بگوییم سازهای شکیل و زیبا خوش صدا هم هستند. گاهی سازنده چنین سازهایی نمی‌تواند از حد ماکت (نمونه‌سازی عبور کند. هنر سازسازی با هنر ماکت‌سازی فرق دارد. ساختن ساز خوب بسیار مشکل است. راهی است بر ماهر، برهنه و بر پیچ و خم و باید ریاضتها کشیده؛ باید تشنه بود؛ باید عاشق بود. به سالهای متمادی کار و فعالیت نیاز است، فن و روان و اندیشه سالم می‌طلبد؛ و بعد هم باید از تجربه‌های گذشتگان استفاده کرد و همواره در جست‌وجوی شیوه‌های ناشناخته بود. بگذارید خیالتان را راحت کنم؛ یک عمر طول می‌کشد تا آدم به جایی برسد که بتواند بگوید: «حالا؛ بله دقیقاً حالا در ابتدای راه قرار گرفتم!»

در مورد ابعاد و اندازه‌های سنتورهای که می‌سازید چه توضیحی دارید؟

سنتورهایی که می‌سازیم معمولاً سسل کوک و لاکوک هستند. برای ساختن سنتور سسل کوک ابتدا کلاف دوزر نقره‌ای شکل ساخته می‌شود که قاعده پایین، قاعده بالا و ارتفاع آن به ترتیب ۲۶، ۲۷ سانتی‌متر است. همچنین ضخامت پدهای کلاف در قاعده پایین و بالا ۱/۵ سانتی‌متر و دو ضلع دیگر ۱/۷ سانتی‌متر است. ضخامت صفحه رو ۶ و صفحه زیر ۷/۵ میلی‌متر است. در سنتور لاکوک قاعده پایین، قاعده بالا و ارتفاع، ۲۳، ۲۶ سانتی‌متر است و در مورد ضخامتها همانند سنتور سسل کوک است.

علاقه‌مندی که شناسخت لازم و کافی در مورد سنتور ندارند؛ برای تهیه سنتور به چه چیز باید توجه بیشتری داشته باشند و چگونه می‌توانند به کیفیت و ارزش واقعی سنتورها پی ببرند؟

توجه به ریشه‌های تاریخی و تاریخچه کار حائز اهمیت است و این مهم خاص سنتور و سنتورسازی نیست بلکه در رابطه با نوازندگی و دیگر رشته‌های هنری نیز صدق می‌کند.

ساز خوب چقدر در پیشرفت هنر جو نقش دارد؟

ساز خوب و خوش صدا در فرآگیری هنر موسیقی، آهنگسازی و بداهه‌نوازی بسیار مؤثر است. ساز خوب باعث می‌شود که گوش به صداهای درست و اصیل عادت کند. ضمناً احساس است که از یک ساز خوش صدا منتقل می‌شود

انسان را به ذوق می‌آورد و به او نیرو می‌دهد و سبب ابداع هنری می‌شود.

معروف است استاد ناظمی در انتخاب و تربیت کردن شاگرد، بسیار سخت‌گیر بوده، آیا حقیقت دارد؟

البته ایشان در این رابطه بسیار سخت‌گیر بوده و دلیلش حساسیت فوق‌العاده‌ای بود که نسبت به حفظ این هنر داشت. مرحوم ناظمی در ارتباط با باقی هنر سنتورسازی و جلوگیری از بی‌روقت شدن این کار شدیداً احساس مسئولیت می‌کرد.

برخورد استاد ناظمی در شروع کار با شما چگونه بود؟ استاد ناظمی در شروع کار فهرستی از قانونهای آهنگش را در جلوسوی روم گذاشت و من قول دادم که به همه آن قوانین وفادار بمانم.

درسهایی که از استاد می‌گرفتید چگونه بود؟
بسیار سخت بود ولی با وجود سختی کمرشکن درسه‌ها در انجام کار موفق شدم.

رفنار استاد با شما چگونه بود؟
بسیار مهربان و پندرانه بود. گاهی که فرصت نمی‌کردم به سرافشان بروم ایشان به من تلقین می‌زدند و با لحن نمکین می‌گفتند: «رضایی جان کجا می‌گردد؟»
نظر استاد در مورد شما چه بود؟

راستش من این را نباید بگویم؛ ولی دیده‌اند که استاد نظر بسیار مساعدی داشتند. همواره می‌گفتند همان شاگردی را که می‌خواستم پیدا کردم.

چند سال نزد ایشان تعلیم گرفتید؟
هفت سال، هر روز برای درس بود.

آیا سنتورهایی که می‌ساختید مورد تأیید ایشان واقع می‌شد؟

راستش در سالهای اول نه؛ ولی در سالهای آخر سنتورهایی را که می‌ساختم کاملاً تأیید می‌کردند و من چند تاییه از نواز صدای ایشان را در سایت: www.rezaee-santour.com گذاشتم که می‌گوید: «آقای امیرحوزه رضایی، ساکن یزد، ایشان از موقعی که من سالهای پیش در یزد بودم مدتی با من کار کرده و سنتورهای بسیار ممتازی ساخته؛ این سنتوری که الساعه جلوی من گذاشته و دارد در من ردپا می‌کند، می‌خواهم بگویم کمتر از سنتوری که در خانه من دیده‌اید نیست!»

آیا غیر از این صدا، صدای ضبط‌شده دیگری هم از ایشان دارید؟

البته؛ من ساعتها نوار صدای استاد را دارم.
و آخرین سوال: آیا در جهت انتقال این هنر به شخص دیگری اقدام کرده‌اید؟

بله، آقای مهدی تقی‌پور (کارشناس هنرهای تجسمی) که در رابطه با هنر سنتورسازی پیشرفتهایی داشته و تأییده وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی هم گرفته است.